

НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

БЛАГОТВОРИТЕЛНОСТ И КУЛТУРА НА ДАРИТЕЛСТВОТО

Доклади от Международна научна конференция,
посветена на 140 години от основаването на
Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“,
10–11 декември 2018 г., София

София • 2019

Съставители:

доц. д-р Красимира Александрова

доц. д-р Антоанета Тотоманова

© Адиба Исмаилов, Александра Куманова, Александър Димчев, Ангел Карадаков, Андреас Сааведра Бараона, Анка Андрееску, Анка Стоилова, Божидар Добрев, Валентина Пачева, Галин Георгиев, Дария Василева, Десислава Орлова, Дзинтра Мукане, Диана Данова-Дамянова, Дивна Гоцева, Доника Ходжа, Евгения Русинова, Елизабет Вълчева, Елизабета Георгиев, Елка Минчева, Жана Пенчева, Исмет Овчина, Катерина Ташева, Клара Баросова, Красимира Александрова, Красимира Колева, Летиша Константин, Маргарита Младенова, Мария Гуленова, Милена Катошева, Милена Тодоракова, Милкана Бошнакова, Митко Иванов, Михаил Груев, Надежда Груева, Надежда Дякова, Надя Синигерска-Бохорова, Наташа Василенко, Невена Граматикова, Николай Василев, Николина Александрова, Нона Петкова, Павлина Петрова, Персида Рафаилова, Петър Величков, Пролет Груева, Ренета Константинова, Росица Добрева, Сергей Пачев, Силвия Найденова, Стефан Шивачев, Яна Тодорова – автори, 2019

© Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, 2019

ISBN 978-954-523-165-0

Четвърта корица

Гутенбергова преса. Умален макет-реплика. Дарение за зала „История на книгата“ към Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ от сдружение „Съюз на печатарската индустрия в България“ – 2018 г.

Съдържание

Красимира АЛЕКСАНДРОВА

Дарителството в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ 13

Доника ХОДЖА

Giving light – завещанието на Фаик Коница, един от най-изявените дипломати и изтъкнати представители на албанската общност в САЩ 17

Дзинтра МУКАНЕ

Традиции получения даров в Латвийской Национальной библиотеке 20

Александра КУМАНОВА, Николай ВАСИЛЕВ

Издание за световната универсална библиография (III в. пр.н.е.–XXI в.) на международен колектив от автори, посветено на 140-годишния юбилей на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ – принос на постмодерната научна култура – като дар на библиотеките по света 28

Милена ТОДОРАКОВА, Михаил ГРУЕВ

Дарителската кауза в архивите 53

Ангел КАРАДАКОВ, Николина АЛЕКСАНДРОВА

Дарителството в Православната църква 65

Исмет ОВЧИНА

Дарителство и кампании за събиране на средства – опитът на Националната и университетска библиотека на Босна и Херцеговина 69

Милкана БОШНАКОВА

Дарения и дарители на Българския исторически архив при НБКМ (1950–2018 г.). За едно значимо дарение на архива от последните години 72

Адиба ИСМАЙЛОВА

Азербайджанская Национальная Библиотека – национальное достояние азербайджанского народа 81

Александър ДИМЧЕВ

Феноменът дарителство: от двете страни на барикадата 92

Елка МИНЧЕВА

Когато изложбите носят дарове: нови постъпления в ИЕФЕМ – БАН **283**

Персида РАФАИЛОВА

Дарителство и библиотека: някои аспекти **292**

Анка АНДРЕЕСКУ, Летиша КОНСТАНТИН

Четвърт век дарителство. Дарители и дарения
на Националната библиотека на Румъния **297**

Сергей ПАЧЕВ, Валентина ПАЧЕВА

Дарителството в процеса на възраждането на българщината
сред българската общност в Северна Таврия в края на ХХ–
началото на ХХІ век **303**

Красимира КОЛЕВА, Наташа ВАСИЛЕНКО

Дарителските колекции в Мелитополския краеведски музей **307**

Божидар ДОБРЕВ

Художественото наследство на българските музиканти в чужбина и
проблемът за вместиането им в националната музикална историография **309**

Диана ДАНОВА-ДАМЯНОВА

Някои дарителски проекти на д-р Георги Лазаров в сферата на
музикалното творчество. Конкурсът за симфонично произведение „7/8“ **316**

За авторите 323

Резюмета на английски език 332

Дарителството в процеса на възраждането на българщината сред българската общност в Северна Таврия в края на ХХ–началото на ХХІ век

Сергей Пачев, Валентина Пачева

Българската диаспора в Украйна е най-многобройната българска общност в света.¹ Според официални данни от Всеукраинското преброяване на населението през 2001 г. българската диаспора в Украйна е 204,6 хиляди души и заема шесто място сред етническите групи в страната.²

Българската общност е неравномерно разпределена на територията на Украйна: тя е представена главно в Одеска, Запорожка, Николаевска и Кировоградска област. По тези земи през XVIII–XIX в. в резултат на масови преселения по време на турското робство възникват български села и град Болград (т.нар. „Колонии“). В Запорожка област българските села се появяват през периода 1861–1863 г. От първоначалния им брой (36) днес са запазени 30. Те сенамират в южната част на региона около Азовско море – Бердянски, Приморски, Приазовски и Акимовски район. Много българи живеят и в градове – Мелитопол, Запорожие, Бердянск, Приморск и др. В миналото тези земи на Запорожкия край са част от Северна Таврия, затова българите, които живеят тук, са известни и като „приазовски“ или „таврийски“.

През 20-те и 30-те години на ХХ в., по време на т.нар. „политика на коренизация“ в СССР българите от Северна Таврия имат условия за запазване на националната си култура: съществуват български административни национални райони (Коларовски и Ботевски) и кметства, в училищата се преподава на български език, в село Преслав е открит български педагогически техникум, излизат вестници, поставят се пиеси. Но в края на 30-те години политиката на коренизация е прекъсната, плодовете ѝ са унищожени, а кадрите са репресирани. След Втората световна война, въпреки широко пропагандираната „съветско-българска дружба“ българите в СССР са лишени от възможността за национално културно развитие: властите са подозрителни към изявите на национална идентичност и ги ограничават. Факт е русифицирането на населението (в т.ч. и българското), значително по-масово и в по-голяма степен в Таврия, отколкото в Бесарабия.

След обявяването на независимостта на Украйна в началото на 90-те години на ХХ в. ситуацията се променя. Държавата подкрепя националното възраждане – на украинците и на другите етнически групи, живеещи в страната. Заедно с това българската диаспора в Украйна има възможност да установи тесни контакти с държавни и неправителствени организации в България.

Възраждането на българщината в Северна Таврия е процесът на възстановяване на забравената българската култура (езика, историческата памет, обичаите,

¹ Киссе, А. И. Възраждане на българите в Украйна. очерци. Одеса: Optium, 2006. 288 с.

² Всеукраїнський перепис населення. 2001 [онлайн]. [прегледан 8.9.2018]. <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/>.

традициите) сред в значителна степен русифицираните българи в региона, последвано от развитието ѝ.

Водеща роля в този процес имат неправителствените организации. Тяхната дейност е не само самоотвержен ежедневен труд на стотици активисти (също вид благотворителност), но е и огромно поле за благотворителност от страна на филантропите.

В селата и градовете на Запорожска област се създават дружества за българска култура: Запорожско градско българско дружество „Роднина“, Запорожско градско българско дружество „Възраждане“ (по-старо: Запорожско градско българско дружество „Св. св. Кирил и Методий“), Приморско районно българско културно-просветно дружество „Съдружество“, Приморско градско българско дружество „Събор“, Бердянско българско дружество „Родолюбие“, Бердянско българско дружество „Мишо Хаджийски“, Мелитополско дружество за българската култура „Балкан“, Мелитополско дружество на кримските българи, Български културен и образователен център „Св. св. Кирил и Методий“, Приазовско районно българско дружество „Дружба“, Българско дружество „Христо Ботев“ и др. Дружествата за българска култура на таврийските българи са обединени в Запорожско областно дружество за българска култура, което е ръководено от Василий Митков и съществува от 1991 г.³

За четвърт век са постигнати големи резултати. Създадена е мрежа от училища, в които децата и възрастните могат да изучават български език, литература, история и култура на България. Няколко фолклорни ансамбъла от години популяризират българската култура. В градовете Запорожие, Мелитопол, Бердянск, Приморск, както и във всяко българско село са поставени паметници и паметни плочи (например паметник на репресирани българи в с. Болгарка, паметник на Хр. Ботев в с. Ботиево, паметник на В. Левски в гр. Бердянск). Възстановяват се разрушените православни църкви и се строят нови. Редовно се провеждат фестивали и научни конференции. В университетите се създават научни центрове по българистика, публикуват се научни и научно-популярни книги за историята и културата на българите от Таврия.

Българите в Таврия имат тесни връзки с неправителствени организации в България. Това позволява да се преодолее продължителната културна изолация на местните българи от сънародниците в майката родина. Сключват се договори за побратимяване между редица градове и села в Запорожието и България. В областния център Запорожие през 2002 г. е открито Почетно консулство на Република България.

Не е възможно да се изброят имената на родолюбивите българи, които са направили и продължават да вършат благотворителни дела за възраждането на българщината в Северна Таврия. Между тях са: В. Калцев, С. Калцев, И. Аврамов, В. Буцанов, Н. Петков, И. Рулевски, И. Чернишев, С. Чубуклиев, Ф. Узунов, В. Мавродиев, Г. Пейчев, М. Витков, А. Милчев, А. Пиперков, Н. Калаянов, И. Тафров.⁴

Известен с благотворителността си в региона е Сергей Желев, бизнесмен и филантроп от Мелитопол. Родовите му корени са от малкото българско село

³ [Двадцать пять] 25 лет Запорожскому областному обществу болгарской культуры. юбилейное издание. [состав. В. Митков]. Запорожье: Интер-М, 2016, с. 4.

⁴ Пак там, с. 44.

Фьодоровка, Приазовски район. Той е създател и постоянен председател на Фондацията за подкрепа на българската култура в Таврия. Няма сфера от процеса на възраждане на българщината сред таврийските българи, която той да не е подкрепил финансово. С. Желев насочва лични средства за фолклорни ансамбли и неделни училища, за изграждане на паметници, провеждане на фестивали, издаване на книги, обзавеждане на изследователски център в Мелитополския университет „Богдан Хмелницки“. Заслугите му са оценени от българската държава и през януари 2018 г. той става почетен консул на Република България в Запорожка, Донецка и Луганска област на Украйна.

Важно място в дейността на българските културни дружества в Северна Таврия има подкрепата за библиотеките и книгоиздаването. Благодарение на усилията на местни активисти с български корени и с финансовата помощ на дарители българи от Таврия и България библиотеките в селищата с компактно българско население се попълват с голям брой български книги: учебници, речници, художествена и научна литература, вестници и списания.

Специално внимание се отделя на създаването на библиотеки в българските села – в селските клубове, средните училища, центровете за българска култура, в които работят по програмите на МОН – България „Роден език и култура зад граница“ и „Българските училища в чужбина“. Особено интензивно се попълва библиотеката на държавното средно училище, създадено за обучение на таврийските българи – Приморския многопрофилен украинско-български лицей в гр. Приморск. Наличието на разнообразна литература в достатъчно количество е особено важно за българската младеж в селата. Това подпомага усилията на младите хора в подготовката им за кандидатстване за обучение в университетите в РБългария (по Постановлението № 103 на Министерския съвет).

Дарителска помощ получават и библиотеките в градовете и районните центрове на Запорожка област: Запорожката областна универсална научна библиотека, Централната градска библиотека „М. Лермонтов“ в Мелитопол, градските библиотеки в Бердянск, в Приморски, Приазовски и Акимовски район. Българските книги и периодиката са търсени не само от етнически българи, но и от други читатели, които се интересуват от България и българската култура. Това съдейства много за поддържане на позитивния образ на България в общественото съзнание в Украйна, помага за укрепване на украинско-българските отношения.

През последните години се попълват с дарения от българска литература и фондовете на научните библиотеки на университетите в Запорожка област – Запорожкия национален университет, Мелитополския държавен педагогически университет „Богдан Хмелницки“, Бердянския държавен педагогически университет. Книгите и периодиката се използват активно и в учебния процес, и в изследователската работа. Повишаването на интереса на студентите към българския език, историята и културата на България през последното десетилетие се дължи и на този факт.

Родолюбивите българи от Северна Таврия осигуряват активна финансова подкрепа за издателска дейност. Благодарение на помощта на Сергей Желев са публикувани няколко научни и научно-популярни книги, между които са краеведските изследвания на В. Митков: „Болгары на Запорожской земле: страницы истории и культуры“ (2007), „Голгофа болгар Таврии: анатомия репрессий (1920-е–1940-е годы)“ (2009), „Традиционная кухня болгар Южной Украины“ (2011), „Болгары

в Таврии: 150 лет истории“ (2012), „25 лет Запорожскому областному обществу болгарской культуры“ (2016), както и монографията „Возникновение болгарских сёл в Северном Приазовье“ на С. Пачев (2007). С. Желев, Ал. Неалов и С. Тодоров подпомагат издаването на книгата на Вл. Пачев „Строгановка: минало и настояще“ от поредицата „Българите в Северното Приазовие: история, език и култура“ (2016). Няколко местни българи – И. Попелешко, С. Тюркеджи, Л. Йотов, А. Чернев и др., подкрепят издаването на книгата на Л. Жавжаров „Райновка. История и съдби“ (2011). А. Неалов финансира публикуването на книгата на Вл. Добрев „Чушмелий“ от поредицата „Българите в Северното Приазовие: история, език и култура“ (2009). Книгата е посветена на историята и културата на българските села Богдановка и Степановка Втора от Приазовски район. Тези книги са подарени не само на библиотеките в Запорожка област. Те обогатяват фондовете на библиотеките в Киев, Одеса, Николаев и в село Мала Перешчепина, Полтавска област, добре познато с гроба на легендарния хан Кубрат.

Голяма част от заглавията, издадени със спомоществателството на българи от Запорожка област, са подарени на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в София.

Благородните възрожденски традиции на благотворителност, присъща на българския народ, са възродени сред българската общност в Северна Таврия, Южна Украйна в днешното прагматично време. Те са част от процесите на възраждане на българщината.

НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“
каталогизация в публикацията

Благотворителност и култура на дарителството : доклади от
Международна научна конференция, посветена на 140 години от основаването
на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, 10–11 декември 2018 г.,
София = Donation and culture of giving : papers from the International scientific
conference dedicated to the 140th anniversary of the St. St. Cyril and Methodius
National Library, Sofia, 10–11 December, 2018 / състав. Красимира Александрова,
Антоанета Тотоманова. – София : Нац. библ. „Св. св. Кирил и Методий“, 2019.
ISBN 978-954-523-165-0
061.75(063)

1. Благотворителност – конференции
2. Дарителство – конференции

БЛАГОТВОРИТЕЛНОСТ И КУЛТУРА НА ДАРИТЕЛСТВОТО

Доклади от Международна научна конференция,
посветена на 140 години от основаването на
Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“,
10–11 декември 2018 г., София

Българска, първо издание

Съставители

доц. д-р Красимира Александрова,

доц. д-р Антоанета Тотоманова

Редактор *Мария Личкова*

Предпечат и корица *Василка Стефанова*

Формат 70/100/16 Печатни коли 21,50 Тираж 250
Печатница на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

ISBN 978-954-523-165-0